

Vägledarkonferensen 2017

Hold fast – Svend Brinkmann

- En armé av coacher, självutvecklingsexperter och positivitetskonserter har uppstått som aktörer i den accelererande kulturen för att hjälpa oss med förändringen och omställningen, och massor av olika självhjäpsböcker och justestegsguider har skrivits som ska främja och stödja den personliga utvecklingen.
- Det värsta man kan vara är att vara stilletående. Står man stilla när alla andra rör sig framåt kommer man på efterkälken. Att stå stadigt där man befinner sig idag innebär idag att man gör baklänges.
- Föreläsningen att människor idag "har alla möjligheter" (vilket man framför allt har inbيلات ungdomarna) är förstas en illusion, som många tyvärr tror på, med den naturliga följden att man förebrår sig själv när man upplever att man inte räcker till.

Har vi hört det förut? Och behöver vi bry oss?

- Bristande syv-funktion när jag valde och bristande idag
- Syv-funktionen idag fungerar inte
- Syven kan bli bättre, mer proaktiv och mindre reaktiv – mer matchande
- Jag vill se en annorlunda syv-funktion
- Alldeles för många väljer utbildning där det inte finns jobb
- Syv bör präglade hela skolan – jobba mer i klassrummet (Almedalen juni 2015 och 2016, S-, M, MP, L-politiker)
- "Vi borde inte använda skattepengar till att utbilda ungdomar till arbetslöshet. För några år sedan var det mycket vanligare med prao. Det gav skolungdomarna en chans att komma ut i verkligheten och faktiskt se vad det innebär att jobba hos oss. (Rikard Hanson, vd Oscar Hanson VVS)
- Elevernas val av gymnasieutbildning bör mer baseras på arbetsmarknadens efterfrågan, (Investing in Youth, OECD 2016)

Vad är en profession – några kriterier

- Utövandet av yrket omfattar praktiska färdigheter som bygger på forskning eller annan erkänd teoretiskt grundad kunskap.
- Medlemmarna behärskar ett särskilt professionspråk som kännetecknar kompetensområdet inklusive arbetsprocesser, roller och relationer inom yrkesfältet. För utomstående kan detta fackspråk vara svårt att förstå.
- Utövande av professionen förutsätter en grundutbildning som är ett minimumkrav för att utöva yrket.
- Yrkesutövare har en stor grad av autonomi och självständighet i utövandet av yrket.
- Yrkesutövandet bygger på en skriftlig, gemensam och förpliktande yrkesetik.
- Medlemmarna i en profession är gärna organiserade i formella intresseföreningar som tillvarotar deras fackliga, politiska och ekonomiska intressen.
- Professionsutövare känner ett särskilt ansvar för de som använder deras tjänster individuellt och som grupp.
- (Molander & Terum, 2008)

De oklara begreppen

- Svenska akademiens ordlista: Vägledning – visa vägen, handleda
- Svensk ordbok: hjälp att handla på lämpligt sätt, t ex ge konsumenterna råd och vägledning
- Synonym till vägledning: rådgivning
- Engelskt exempel: Give advice based on specialist knowledge

Olika alliansstrategier – vilken har du?

- Ingår i det pedagogiska blocket
- Ingår i hälsoteamet/elevvården
- Ingår i det administrativa teamet
- Går min egen väg
- ???

7

En inledande definition

- I ett övergripande perspektiv kan vägledning ses som en pedagogisk aktivitet som med information, motivation, stöd och andra hjälpande aktiviteter och med utgångspunkt i såväl **individens resurser** som **möjligheterna i omvärlden** har som mål att underlätta för individer och grupper i alla åldrar och vid olika tidpunkter i livet att välja utbildning, yrke eller karriär och att bidra till en bättre livsplanering. (OECD, 2004)

Anders Lövén 2017-10-30

2017-10-30

Olika traditioner och strukturer

- Den psykologiska/counselor-traditionen som med inspiration från USA innebär en stark psykologisk prägning där exempelvis testanvändning är ett självklart instrument.
- Den pedagogiska tradition där lärare, oftast på deltid svarar för vägledning.
- En mer arbetsmarknadsinriktad tradition där arbetsförmedlingen svarar för vägledning i skolsystemen.
- Coacher/guider med eller utan vidareutbildning ibland "Barotavägledare"
- En vägledartad tradition där vägledning är huvudprofessionen och en särskild utbildning etablerats för vägledare.

Men, mycket är gemensamt inom och utom EU

- Liknande utmaningar inom utbildning, arbetsmarknad och socialpolitik
- Nödvändigt att ge fler bättre utbildning för att möta kunskapsamhällets nya behov
- Begränsa drop-outs och bättre integrera riskgrupper i utbildning och arbetsliv och förhindra fattigdom
- Utveckla mer flexibla och mångfacetterade utbildningsvägar
- Ökat behov av tillgång till information (digitalt) stödd av vägledning

Varför vägledning?

- Hjälper ungdomar och vuxna att navigera och välja i ett alltmer överskådligt samhälle
- Bidrar till bättre kunskaper hos ungdomar och vuxna om arbetsliv och utbildning
- Reducerar osäkerhet inför val och bidrar till att fler utbildar sig i olika åldrar
- Stödjer ungdomar som är på väg att förlora fotfästet
- Ses som en del av en rimlig samhällsservice i en alltmer komplicerad värld av utbildnings- och yrkesvärld

Balanskonstnärer

- Hur klarar vi balansen individbehov – samhällsbehov?
- Hur hanterar vi frågan "vad tycker du jag skall välja"?
- Hur balanserar vi mellan behov att diskutera framtida utbildningar och "vad vill jag med mitt liv"?
- Hur balanserar vi mellan reklam, marknadsföring och allsidig information
- Hur balanserar vi mellan....

Den svåra balansgången

"...förstå och ge råd men inte styra mig. Vägledaren skall inte säga att detta är bra för då är det lätt att du gör det. Men de skall inte heller göra tvärtom för då är det som om de inte bryr sig. Det är bättre med någon som bryr sig men inte för mycket, va... (Flicka, 16 år)

Arvids Lönner

2017-10-30

Career Management Skills

Definition: Ett antal kompetenser som visar på strukturerade sätt för individer (och grupper) att samla, analysera, sätta samman och organisera det egna jaget (självinsikt), utbildnings- och yrkesinformation, samt ha färdigheter att kunna fatta och genomföra beslut och klara övergångar/växlingar i livet.

INSIKT

Vem är jag?
Yrkes/utbildningsvägarna

UTSIKT

Vad finns omvärlden,
Utbildnings/karriäralternativ

FRAMSIKT

Hur navigerar jag vidare?
Vad behöver jag för resor?

VALFALL

INSIKT

Vem är jag?
Yrkes/utbildningsvägarna

UTSIKT

Vad finns omvärlden,
Utbildnings/karriäralternativ

FRAMSIKT

Hur navigerar jag vidare?
Vad behöver jag för resor?

FORÄNDRINGSFALL

Hjälpa med att
hantera sociala
situationer

Hjälpa med att
hantera personliga
problem

Hjälpa med att
hantera arbets-
problem

INSIKT

Vem är jag?
Yrkes/utbildningsvägarna

UTSIKT

Vad finns omvärlden,
Utbildnings/karriäralternativ

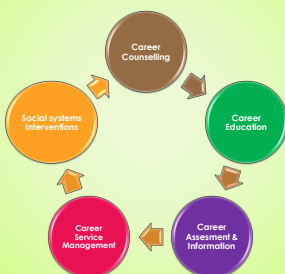
FRAMSIKT

Hur navigerar jag vidare?
Vad behöver jag för resor?

Fastna inte i relationsmys – ge verktyg för framtiden

- Samtal är en viktig färdighet inom vägledning men vägledarna måste också se alla andra kunskapsområden som är både nödvändiga och viktiga.
- Kunskap om arbetsliv, yrken och utbildningsvägar är en del av dessa.
- Likaså individer och grupper beteenden, känslor mm inte minst i valsituationer
- Förmågan att tolka och förmedla information är en annan viktig förmåga och färdighet.
- Vägledare måste också vara beredda på att planera och motivera "kollegor" till olika insatser inom den breda vägledningen
- De teorier och forskningsresultat som berör vårt område är också en självklar del.
- Vägledarna behöver beskriva sin kärna på ett mer mångfacetterat sätt än att endast hänvisa till goda samtalsfärdigheter.
- Vägledning utövas många gånger vid brytpunkter i människors liv. Det kan vara övergång mellan utbildningar, övergång mellan utbildning och arbetsliv eller ut- och inträde ur arbetslivet.**

Kärnkompetenser (Nice, 2012)

Vad står begreppen för?

- **Career Counseling** – professionell relation med den sökande. Stödja denne för att förstå sin situation, arbeta mot lösningar och fatta beslut
- **Career Education** – Utveckla valkompetens (career management skills) hos sökande som de behöver för att klara framtida karriärbeslut. Innefattar undervisning och gruppk aktiviteter.
- **Career Assessment & Information** – kartläggning och information. Stödjer sökanden i att kartlägga behov och koppla dessa till information om möjligheter, krav etc. Innefattar systematisk genomgång av informationssystem etc på arbetsplatsen.
- **Career Service Management** – styrning och utveckling av verksamheten. Innefattar kvalitetsstyrning, utvärdering, rollfördelning etc.
- **Social systems Interventions** – vägledaren som förändringsagent. Stödja sökande genom att påtala systemfel, felaktiga beslut etc. Vara den sökandes advokat.

Tre grupper med olika kompetenser

- **Career advisors** har en annan professionstillhörighet än vägledare. Det kan t ex vara lärare, arbetslärare, human resources specialist, socialarbetare. De har kontakt med vägledningsuppgifter då och då i sitt arbete. Det kan t ex vara att hjälpa till med informationsgivning eller genomföra olika lärandeaktiviteter kring karriär och framtid. En viktig uppgift för Career Advisor är att kunna bedöma när en sökande har behov av mer fördjupad vägledning.
- **Career professionals** har karriärvägledning som sin huvuduppgift. Ansvar och arbetsuppgifter kan omfatta både karriärvägledning, kartläggning och information, karriärundervisning, organisering, utvärdering och utveckling av vägledningen både inöv och vid bemyndigelse. Vägledningsuppgifterna handlar oftast om komplexa karriärrelaterade utmaningar som vägledningsökande står inför och som t ex career advisors inte kan hantera.
- **Career specialists** har ett ansvar för att utveckla karriärvägledningen i olika avseenden. Några arbetar med utveckling och styrning av karriärvägledningen genom policyskapande, handledning och/eller nya organisationer. Andra arbetar mer inom undervisnings- och forskningsfältet med såväl forskning, teoriutveckling som undervisning vid vägledarutbildning.
- NICE menar att career advisors har karriärvägledning som en del av sin utbildning på bachelornivå, career professionals har utbildning på mastergradnivå och career specialists har masterutbildning eller har disputerat. Dock framhålls att Nice inte vill styra hur olika länder organiserar sin utbildning inom karriärvägledning.

► Och här hemma!?

Lär av historien

- I mer än tjugo år, från och med 1962 års läroplan (Lgr62) har i läroplanen betonats att syftfrågorna är en angelägenhet för alla som verkar i skolan. Ändå lyder de flesta utvärderingar på att syftfunktionären är den ende i skolan som känner till målen i detta avseende och som aktivt arbetar med dessa frågor. (sid. 4)

(Lena Hjelm-Wallén, utbildningsminister 1984)

- Eleverna får inte studie- och yrkesvägledning kontinuerligt under sin utbildning och studie- och yrkesvägledningen betraktas inte som hela skolans ansvar.
- Det finns omfattande brister i skolans och huvudmäns planering och uppföljning av studie- och yrkesvägledningen
- Skolorna arbetar inte aktivt för att motverka begränsningar i elevernas studie- och yrkesval utifrån kön, social- eller kulturell bakgrund.

(Skolinspektionen, 2014)

Svenska Skolverket frågar: Hur går vi vidare?

Det är precis där som problemet finns? Vi har haft
55 år på oss.... Så låt oss lära av misstagen!

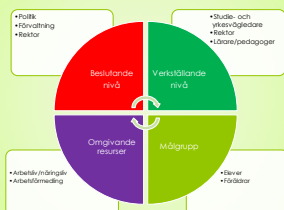
*"När det du har gjort i 50 år inte fungerar är det
dags att prova något nytt."*

(President Obama om relationen Kuba och USA)

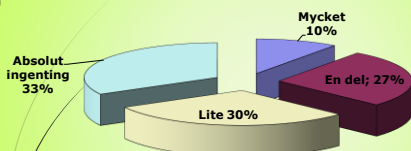
Vägledarna ensamma – enligt vägledarenkäten

- Totalt lutar 84 % av vägledarna åt att de helt eller till stor del svarar för arbetet med valkompetensen, vilket står i stark kontrast till läroplanens intention att sådan verksamhet ska vara hela skolans ansvar.
- Skolan anordnar återkommande aktiviteter, t ex temadagar och studiebesök, som ett led i att stärka elevernas valkompetens: 38 % menar att det stämmer ganska lite eller inte alls, 62% att det stämmer ganska eller mycket väl (f8 c)
- Praktiskt taget samtliga vägledare (92 %) anser att arbetet med elevernas valkompetens i hög grad landar på de själva och endast 8 % av dem bedömer att ledningen i hög grad är engagerad i denna fråga.

På rätt väg med alla tårtpåsar!

Vilken betydelse hade vägledningssamtalen för vad du gjorde efter nian?

Hur viktigt var samtalen med studie- och yrkesvägledaren?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative percent
Inte alls viktigt	116	8,2	8,5	8,5
Inte särskilt viktigt	262	18,5	19,1	27,6
Ganska viktigt	577	40,8	42,1	69,7
Mycket viktigt	415	29,3	30,3	100,0

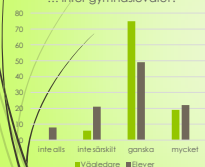
Total 1370 96,9100,0
Missing 9 8 6

Från ett pågående projekt

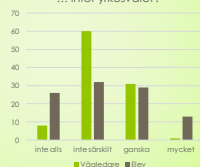
- Svårt att få alla lärare engagerade. Eldsjälarna tar mycket ansvar. "Jag ansvarar för hela... Vem får du stöd av? Ingen, det är bara jag. (Tekniklärare)
- Många inslag men oftast utan inbördes samordning. Svårt att se kontinuiteten
- Valet dramatiskt för många elever och många väljer att hålla darrarna öppna dvs studieförberedande program
- Kunskap om arbetslivets villkor begränsad hos de flesta eleverna
- Praon uppskattad där den finns och efterfrågad där den inte finns...
- Lärarna känner sig oförberedda att undervisa om utbildning och arbetsmarknad. Ingen förberedelse på lärarutbildningarna.

Hur förberedda är eleverna?

... inför gymnasievalet?

... inför yrkesvalet?

"Har du gjort något av följande som en förberedelse för att välja utbildning och yrke i framtiden?"

Andel som svarat "JA"

85%**	Talat med studie- och yrkesvägledare på min egen skola	(88% flickor, 81% pojkar)
84%	Pröva eller annan praktik	
83%	Lysnat på föreläsare/informatörer från gymnasieskolor	
79%**	Läst broschyren, flikningar mm om gymnasieprogram	(84% flickor, 74% pojkar)
77%**	Sökt information på internet om vissa gymnasieprogram	(82% flickor, 71% pojkar)
66%	Sökt information på internet om studie- och yrkesval	
62%**	Besökt öppet hus på gymnasieskola	(65% flickor, 58% pojkar)
58%	Besökt gymnasieutställning	
54%	Studiebesök på arbetsplatser	
52%**	Bevarat ett frågeformulär för att få en bild av mina intressen och vad jag kan	(56% flickor, 48% pojkar)
52%	Lysnat på föreläsare/informatörer från arbetslivet	
46%	Gjort ett schematiskt studiebesök på en gymnasieskola	
26%	Sökt information om jobb där det behövs arbetskraft	

"Vad av följande har du lärt dig?"

Andel som svarat "ALDRIG"

64 %	Hur jag förbereder mig för en anställningsintervju
61 %	Hur jag hittar information om ekonomiskt stöd
59 %	Hur jag får information om jobb där det saknas arbetskraft
55 %	Hur ett CV ska skrivas
44 %	Hur jag får reda på yrken där det är lätt att få jobb
43 %	Hur jag hittar information om intressanta jobb
42 %	Hur jag söker jobb
14 %	Hur jag hittar information om intressanta gy-program

Hur viktigt är följande för ditt gymnasieval?

1.

Viktigast:

1. Att det är en utbildning jag trivs med	M=3,62**
2. Att det är en utbildning jag tror jag kommer att klara	M=3,43**
3. Mitt eget intresse för specifika ämnen	M=3,41**
4. Gymnasieskolans utbildningar	M=3,36**
5. Mina planer efter gymnasiet	M=3,35
6. Att det är en rolig utbildning	M=3,31**
7. Vilket betyg jag har	M=3,25**
8. Att utbildningen leder till jobb	M=3,22

Vägledningsaktiviteters betydelse

(Skala 1-5)

Besök på gymnasieskolor	M=3,09**
Undervisning i skolan om utbildning och arbetsmarknad	M= 2,75**
Besök av föreläsare/informatörer från gymnasieskolor	M= 2,68**
PRAO/annan praktik	M= 2,55
Besök på gymnasieämnar	M= 2,54**
Besök av föreläsare/informatörer från arbetslivet	M= 2,47**

Arbetslivet utanför

- De flesta vägledare (91 %) instämmer i påståendet att nästan alla deras elever besöker gymnasieämnar (81 % instämmer helt), och 83 % instämmer i att flertalet elever besöker gymnasieskolans öppna hus. Det är mindre vanligt att företrädare för gymnasieskolan besöker skolan – två tredjedelar (67 %) menar att detta inte alls stämmer eller stämmer mindre väl.
- Påståendet att arbetslivet i regionen engagerar sig i elevernas framtidsval instämmer endast 25 % helt eller delvis i, och en tredjedel tycker inte alls att det stämmer. Att skolan ser prao som ett led i elevernas karriärutveckling instämmer 60 % helt eller delvis i.

Den goda vägledningen enligt eleverna

(Munk, 2006)

- Att den får dem till att arbeta med sin egen förståelse av utbildnings- och yrkesval och lära dem att bli bättre på att välja
- Att den får dem till utvidga deras perspektiv och undersöka utbildningar på egen hand
- Att den skall visa dem var de kan bli klokare, finna kunskap och information samt visa dem deras möjligheter
- Att den skall bekräfta dem att de är på rätt väg
- Att den skall utmana dem, men inte för mycket

Andersson, 2006

2007-10-30

Tre scenarior

- **Valfrihetsscenariot** – välj vad du känner för. Den som "brinner" för något klarar sig alltid. **Risk:** Många elever hamnar i en utdragen valprocess med många byten.
- **Matchningsscenariot** – välj där jobben finns. Sverige har inte råd med "lyxutbildningar" som inte leder till jobb. Förlust för samhället och individen. **Risk:** Vi vet inte var jobben finns om X år. Alltför begränsad valfrihet.
- **Balansscenariot** – Viktigt med rimlig valfrihet men samtidigt tydligare bilder av arbetsmarknadens behov. **Risk:** Hur finner vi balansen så att ungdomar tar ansvar för sina egna liv?

Vilka budskap ger vi till ungdomarna?

Dags att summera!

- Gör klart för dig och för andra vad du menar med vägledning
- Gräv där du står! Kartlägg din egen arbetssituation. Vad förväntas av dig?
- Hur kan ni finna en rimlig arbetsfördelning – smal och bred vägledning
- Bli mer tydlig mot dina uppdragsgivare. Berätta om dina erfarenheter.
- Snöa inte in i relationen! Visa på alternativa handlingsvägar
- Skapa "nya" relationer och samverkan med omgivande arbetsliv
- MEN KOM IHÅG
- Vi behövs i en föränderlig yrkes- och utbildningsvärld.
- Gör din tysta kunskap till en synlig och tydlig kunskap

Multiinstrumentalisten

- Vägledarnas "tysta" kunskap är också ett begrepp som behöver tydliggöras. Vad innebär det och hur mycket är erfarenhetsbaserat respektive vilar på forskning inom området. Här kan vägledarna med relativt enkla metoder skaffa sig en bild av sin verksamhet och föra en nyanserad diskussion kring den egna verksamheten.
- En sådan beskrivning innebär också en avgränsning där vägledningens **möjligheter och begränsningar** behöver diskuteras. Vägledning kan inte lösa hela skolans eller arbetsmarknadens problem men de kan vara en god kraft i att hjälpa individer i utbildnings- och arbetslivsjungeln. Då behövs många olika typer av kompetenser, verktyg och metoder. Kort sagt en **multiinstrumentalist i skärningspunkten mellan skola och arbetsliv**.

Om du under det senaste åren
inte har ändrat en uppfattning
eller förvärvat en ny, bör du kolla
din puls. Du kanske är död.

(Burgess, författare 1866-1951)

Glöm inte – vi är alla olika

- Frågvisa Frida
- Coola Carla
- Förvirrade Frank
- Ambitiösa Anders
- Tysta Tina
- Vilsna Vesna
- Osäkra Ola
- Trygga Tamara
- Frustrerade Filip
- Allvarliga Anja
- Desillusionerade Danuta
- Jordnära Jimmy
- Självsäkre Samuel och alla andra...

38

De tre stegen....

INSIKT

Vem är jag? Vad kan
jag? Vad vill jag?
Självkännedom, vad
tycker andra om
mig? Vad passar jag
bäst? Mina
stärkor, svaga sidor

UTSIKT

Vad vill jag om
arbetsliv och
yrtävastad?
Bilalternativ/besök
barn, vänner/bekanta,
unga, omställningar,
vad krävs i jobbet?

FRAMSIKT

Beslutsvänningar, Min
färdplan, nu/25 år. Hur
låg på energin? Vad
finns utmaningar borta?
Vem vill jag ha nära
mig?

Är CMS något för dig?

- Vi startar nu en kurs om CMS (Career Management Skills) som syftar till att du skall kunna göra bättre framtidsval om utbildning och arbete. Du får reflektera och diskutera din egen situation, dina starka och svaga sidor, du får insikt om olika utbildningar och pröva på olika yrkesområden samt sist men inte minst fundera över hur du fattar beslut.
- Anmäl dig....
